

Лекція № 2.

Тема 3. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Вступ

[1. Основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охороною праці \(СУОП\).](#)

[2. Розробка системи управління охороною праці \(СУОП\).](#)

[3. Політика в галузі охорони праці.](#)

[4. Служби охорони праці місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.](#)

Корисні посилання:

[1. Навіщо підприємствам служба з охорони праці.](#)

[2. СУОП на малому підприємстві.](#)

[3. Типове положення про службу охорони праці.](#)

[4. Служба охорони праці.](#)

[5. OHSAS 18001:2007.](#)

[6. Консультаційно-методичний центр з сертифікації в системах ISO.](#)

1. Основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охороною праці (СУОП).

У нашій країні передбачено управління охороною праці як на загальнодержавному, так і на регіональному, галузевому і виробничому рівнях. Загальні положення щодо управління охороною праці, порядок введення в дію системи управління, основні функції і завдання управління викладені в Типовому положенні про систему управління охороною праці на державному, галузевому, регіональному та виробничому рівнях.

Наприклад, на загальнодержавному (національному) рівні суб'єктом управління може бути Кабінет Міністрів, виконавчим органом – спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з нагляду за охороною праці (до грудня 2010 р.- Державний комітет України з промислової безпеки, охорони праці та гірничому нагляду (Держгірпромнагляд), назва, підпорядкованість і структура якого може змінюватись, а об'єктами управління – діяльність галузевих міністерств, обласних та місцевих державних адміністрацій по забезпеченню безпечних і здорових умов праці на підприємствах, в установах та організаціях.

На регіональному рівні суб'єктом управління може бути відповідна державна адміністрація, а об'єкт управління – діяльність підприємств, установ та організацій, що розташовані на території даного регіону, по забезпеченню в них безпечних і здорових умов праці.

На галузевому рівні суб'єктом управління може бути відповідне галузеве міністерство, а об'єктами управління – діяльність підприємств, установ та організацій галузі по забезпеченню на них безпечних і здорових умов праці.

Суб'єктом управління в СУОП підприємства (виробничий рівень), як прави-

ло, є роботодавець чи довірена ним особа, а в цехах, на виробничих дільницях і в службах - керівники відповідних структурних підрозділів і служб. Об'єктом управління в СУОП підприємства є діяльність структурних підрозділів та служб підприємства по забезпеченню безпечних і здорових умов праці на робочих місцях, виробничих дільницях, у цехах та на підприємстві в цілому.

Для ефективної роботи СУОП необхідно приділяти значну увагу питанням стимулювання діяльності з охорони праці, що забезпечить зацікавленість працівників у створенні здорових та безпечних умов праці.

Стимулювання передбачає як моральні та матеріальні заохочення, так і покарання за невиконання покладених на конкретну особу зобов'язань стосовно безпеки праці або порушення вимог щодо охорони праці. До числа заохочувальних заходів належать премії, винагороди за виконану роботу, винахідництво та раціоналізаторські пропозиції з питань охорони праці тощо.

Важливою складовою системи управління охороною праці є Фонд соціального страхування від нещасних випадків (ФССНВ), який забезпечує не тільки соціальний захист працюючих, але і здійснює постійний контроль за умовами праці, проводить профілактичну роботу по зменшенню рівня травматизму на виробництві, використовує економічні важелі впливу на роботодавців із метою покращення умов та безпеки праці і т. ін.

Суть національної концепції розвитку в галузі управління охороною праці полягає в реалізації основних положень Конституції, Законів України та рекомендацій МОП щодо забезпечення охорони життя та здоров'я працюючих на виробництві в процесі їх трудової діяльності, створення безпечних та нешкідливих умов праці на кожному робочому місці, формування як у роботодавців, так і у працівників свідомого ставлення до безпеки праці та охорони оточуючого середовища, підвищення ефективності використання людських, матеріальних та фінансових ресурсів, покращення соціального захисту працюючих, а також у впровадженні нових високоефективних систем управління охороною праці та вдосконалення вже існуючих з метою комплексного розв'язання проблем в галузі охорони праці, які існують на даний час в Україні.

Впровадження даної концепції у життя дозволить реалізувати конституційне право працюючих на належні, безпечні та здорові умови праці шляхом:

- створення та забезпечення високоефективного функціонування сучасних систем управління охороною праці на державному, регіональному та галузевому рівнях, і на рівні конкретного виробництва;

- впровадження рекомендацій МОП щодо створення нових і вдосконалення існуючих систем управління охороною праці з урахуванням національних особливостей законодавства України в галузі охорони праці;

- застосування сучасних підходів при формуванні нормативно-правової бази в галузі охорони праці з урахуванням існуючої міжнародної практики та національних особливостей;

- наукового забезпечення управління охороною праці, пріоритетної підтримки наукових досліджень, що спрямовані на подальший розвиток охорони праці та впровадження результатів науково-дослідних робіт у цій галузі;

- удосконалення існуючих систем управління щодо мотивації праці посадових осіб органів державного управління та нагляду з охорони праці і роботодавців щодо створення належних і безпечних умов праці;

- оптимізації механізму взаємодії органів державного управління охороною

праці, роботодавців, профспілок та Фонду соціального страхування від нещасних випадків (ФССНВ);

- розмежування підприємств за сферами управління охороною праці між регіональними та галузевими органами управління, чіткого розмежування сфер діяльності між місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, територіальними органами Держпромгірнагляду та регіональними відділеннями ФССНВ;

- забезпечення органів державного управління та нагляду з охорони праці, служб охорони праці на підприємствах кваліфікованими спеціалістами з питань охорони праці;

- створення сучасної ефективної системи підготовки та перепідготовки спеціалістів з охорони праці;

- створення умов щодо підвищення ролі роботодавців у впровадженні нових та вдосконаленні вже існуючих систем управління охороною праці на виробництві;

- запровадження чіткої системи обліку та аналізу стану умов та безпеки праці на виробництві;

- інтенсивне впровадження економічних методів управління, контролю та нагляду з охорони праці;

- створення на виробництві умов, які забезпечували би економічну зацікавленість як роботодавців, так і працівників щодо дотримання вимог з охорони праці та захисту навколишнього середовища;

- подальшої автоматизації та комп'ютеризації роботи систем управління охороною праці.

Національна концепція розвитку в галузі управління охороною праці може бути реалізована лише за умови скоординованих дій органів державного управління, контролю та нагляду з охорони праці, Фонду соціального страхування від нещасних випадків, органів регіонального та місцевого самоврядування, за участю об'єднань роботодавців, профспілок та інших представницьких органів із реалізації основних напрямків соціальної політики в галузі охорони праці, і основною метою цієї концепції є забезпечення безпечних та здорових умов праці на виробництві та високій рівень соціального захисту працюючих.

В Україні функціонує багаторівнева СУОП, функціональними ланками якої є відповідні структури державної законодавчої і виконавчої влади різних рівнів, управлінські структури підприємств і організацій, трудових колективів.

Залежно від спрямування вирішуваних завдань всі ланки СУОП можна розділити на дві групи:

- ланки, що забезпечують вирішення законодавчо-нормативних, науково-технічних, соціально-економічних та інших загальних питань охорони праці;

- ланки, до функціональних обов'язків яких входить забезпечення безпеки праці в умовах конкретних організацій, підприємств.

До першої групи належать органи державної законодавчої ініціативи та органи державного управління охороною праці: – Верховна Рада України; – Кабінет Міністрів України; – Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України (Держгірпромнагляд України); – міністерства та інші центральні органи державної виконавчої влади; – Фонд соціального страхування від нещасних випадків і профзахворювань; – місцева державна адміністрація, органи місцевого са-

моврядкування.

Верховна Рада України зі своєї ініціативи у взаємодії з відповідними структурами державної виконавчої влади визначає державну політику в сфері охорони праці, вирішує питання щодо удосконалення і розвитку законодавчої бази охорони праці, соціальні питання, пов'язані зі станом умов і охорони праці.

Кабінет Міністрів України забезпечує реалізацію державної політики в сфері охорони праці, виходячи із стану охорони праці в державі, організує розробку загальнодержавних програм відповідно до поліпшення цього стану, затверджує ці програми і контролює їх виконання, визначає функції органів виконавчої влади щодо вирішення питань охорони праці і нагляду за охороною праці.

Держгірпромнагляд України здійснює комплексне управління охороною праці на державному рівні, реалізує державну політику в цій сфері, розробляє за участі відповідних органів державної програми в сфері охорони праці, координує роботу державних органів і об'єднань підприємств із питань безпеки праці, розробляє і переглядає разом з компетентними органами систему показників і обліку умов і безпеки праці, здійснює міжнародне співробітництво з питань охорони праці і нагляд за охороною праці в державі тощо.

Рішення Держгірпромнагляду України, що відноситься до її компетенції, обов'язкові для виконання всіма міністерствами, іншими центральними органами державної виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями, місцевими радами народних депутатів і підприємствами.

Правовою основою СУОП є: Конституція України, Кодекс законів про працю України, Закони України «Про охорону праці» і «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві і професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», накази і розпорядження Президента України, розпорядження і постанови Кабінету Міністрів, Держгірпромнагляд, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства праці і соціальної політики, а також інших директивних органів України з питань охорони праці (органи Державного управління охороною праці).

На початок лекції.

2. Розробка системи управління охороною праці (СУОП).

Система управління охороною праці в галузі (СУОПГ) є складовою частиною системи управління охороною праці в державі та системи управління функціонуванням галузі в цілому.

Для розробки системи управління безпекою праці в галузі, необхідно вивчити і проаналізувати галузеві чинники, що впливають на умови діяльності працівників, залежно від специфіки тих чи інших видів робіт.

Галузеві чинники, що формують умови праці, умовно поділяються на чотири групи:

1. Санітарно-гігієнічні (освітленість, мікрокліматичні умови, вібрація, шум, різні види випромінювань, біологічні чинники та ін.);

2. Психофізіологічні (фізичні і нервово психічні навантаження, монотонність або інтенсивність трудових процесів, режим праці та відпочинку, ступінь ризику, травмонебезпечність);

3. Соціально-психологічні (мікроклімат у колективі, групові та міжгрупові відносини та ін.);

4. Естетичні (архітектурно-художнє оформлення інтер'єрів, художньо-конструкторські особливості робочого місця).

До основних напрямків, за якими повинна розроблятися СУОПГ слід віднести:

- розробку, конструювання та впровадження нових, безпечних технічних систем, машин, механізмів, обладнання і технологічних процесів;

- ліквідацію небезпечних і шкідливих чинників в умовах діючих галузевих організацій;

- розробку комплексу соціальних і санітарно-оздоровчих заходів для створення комфортних умов праці;

- покращення культури виробництва, промислової естетики;

- впровадження стандартів безпеки праці ССБП;

- дотримання правил, норм, інструкцій з техніки безпеки і виробничої санітарії;

- підвищення кваліфікації робітників та інженерно-технічних працівників;

- підвищення технологічної та трудової дисципліни. Система управління безпекою праці в умовах галузі не повинна замикатися в установлених рамках, вона має носити динамічний характер і постійно розвиватися і вдосконалюватися. Вдосконалення профілактичної роботи з техніки безпеки дає можливість комплексно вирішувати питання зменшення виробничого травматизму та рівня професійної захворюваності.

Система управління безпеки праці - це комплекс профілактичних заходів, спрямованих на підвищення рівня безпеки у всіх організаціях, установах і навчальних закладах незалежно від форм господарювання.

Вся профілактична робота по організації здорових і безпечних умов праці на галузевих об'єктах передбачає централізоване керівництво цими питаннями зі сторони міністерств і відомств та широким залученням трудових колективів і служб охорони праці, всіх структурних підрозділів галузевих об'єктів.

СУОПГ передбачає такі організаційні заходи:

- щоденний розгляд питань охорони праці в низових ланках галузевих об'єктів.

- звіти керівників структурних підрозділів про стан техніки безпеки, про кількість виявлення порушень внаслідок щоденних перевірок охорони праці на робочих місцях.

До основних функцій управління охороною праці (УОП) належать:

- прогнозування і планування робіт із охорони праці;

- організація та координація робіт із охорони праці;

- стимулювання роботи по вдосконаленню охорони праці;

- облік показників, аналіз та оцінка стану умов і безпеки праці;

- контроль за станом охорони праці та функціонуванням УОП.

Основні завдання управління охороною праці можна сформулювати коротко

– забезпечення дотримання вимог НПАОП щодо безпеки умов праці та безпеки технологічних процесів і виробничого обладнання, а також впровадження національної концепції розвитку в сфері управління охороною праці.

Розшифровка цих завдань включає:

- опрацювання заходів щодо впровадження національної концепції розвитку в сфері управління охороною праці на державному, галузевому, регіональному та виробничому рівнях;

- удосконалення нормативної бази з питань охорони праці, організаційно-методичного керівництва та інформаційного забезпечення;

- навчання працівників безпечним методам праці та пропаганда питань охорони праці;

- забезпечення безпечності технологічних процесів, виробничого устаткування, будівель і споруд;

- професійний добір працівників з окремих професій;

- нормалізація санітарно-гігієнічних умов праці;

- забезпечення працівників необхідними засобами індивідуального захисту;

- забезпечення оптимальних режимів праці та відпочинку;

- організація лікувально-профілактичного обслуговування;

- підвищення соціального захисту працюючих (обов'язкове страхування працівників від нещасних випадків, профзахворювань та аварій на виробництві);

- стимулювання інтеграції управління охороною праці в єдину систему загального управління організацією виробництва;

- впровадження позитивного світового досвіду у сфері охорони праці.

Завдання СУОПГ полягає в тому, щоб об'єднати зусилля різних структурних підрозділів галузевих об'єктів щодо охорони праці для вирішення найважливіших питань безпеки виробничих процесів. Ці завдання вирішуються за рахунок прогнозування і планування, належного контролю при виконанні робіт щодо обліку і аналізу травматизму, а також активізації і стимулювання робіт з охорони праці.

Функція прогнозування та планування роботи з охорони праці, в основі якої лежить прогностичний аналіз, має вирішальне значення в системі управління охороною праці на виробництві. Планування роботи з охорони праці на виробництві поділяється на перспективне, поточне та оперативне.

Перспективне планування вміщує найбільш важливі, трудомісткі і довгострокові заходи, виконання яких, як правило, вимагає сумісної роботи кількох підрозділів підприємства. Можливість виконання заходів перспективного плану повинна бути підтверджена обґрунтованим розрахунком необхідного матеріально-технічного забезпечення і фінансових витрат із зазначенням джерел фінансування. Основною формою перспективного планування роботи з охорони праці є розроблення комплексного плану щодо покращення стану охорони праці.

Поточне планування здійснюється у межах календарного року через розроблення відповідних заходів у розділі «Охорона праці» колективного договору.

Оперативне планування роботи з охорони праці здійснюється за підсумками контролю стану охорони праці в структурних підрозділах і на підприємстві в цілому. Оперативні заходи щодо усунення виявлених недоліків зазначаються безпосе-

редньо у наказі по підприємству, який видається за підсумками контролю, або у плані заходів, як додатку до наказу.

Процес планування заходів з охорони праці, як і реалізація будь-якої іншої управлінської функції, повинен здійснюватися в три етапи:

1 – оцінка ситуації чи стану об'єкта управління (оцінка стану безпеки праці і виробничого середовища на підприємстві);

2 – пошук шляхів і способів впливу на ситуацію (визначення варіантів заходів, які можуть вплинути на стан охорони праці);

3 – вибір і обґрунтування оптимального способу дій для поліпшення ситуації (визначення раціонального переліку заходів із охорони праці для включення їх у план чи колективний договір).

Застосовуючи РОП, визначають пріоритети виявлених невідповідностей, тобто черговість усунення встановлених порушень у залежності від їх вагомості, можливих негативних наслідків і очікуваної частоти проявів цих наслідків у вигляді травм чи профзахворювань.

Планувальні заходи комплексного плану з охорони праці передбачають такі пункти:

1. Перспективність.
2. Вибір основного напрямку.
3. Елементи безперервності.

Перспективність комплексного плану означає розробку заходів з охорони праці в умовах галузі на 5 років.

Вибір основних напрямків передбачає визначення першочергового розподілення матеріальних, трудових і фінансових ресурсів галузевого об'єкту.

Безперервність планування передбачає відповідну зміну комплексних перспективних планів, коли з часом виявляються неврахованими чинники, що можуть впливати на виробничу діяльність.

Основою для комплексних планів поліпшення умов охорони праці і санітарно-оздоровчих заходів є дані паспортів про технічний і санітарний стан структурних підрозділів галузевих об'єктів. Вихідними даними для комплексного планування є аналіз стану техніки безпеки і виробничої санітарії, виробничого травматизму і аварійності в галузі, а також перелік організаційно-технічних заходів, попередньо складених, для кожного структурного підрозділу галузевої організації.

Сюди повинні входити заходи щодо заміни морально і фізично застарілого обладнання, модернізації і реконструкції діючих технологічних процесів, будівель і споруд, а також підвищення і оснащення дільниць засобами технічної безпеки.

При розробці комплексних планів необхідно враховувати засоби захисту повітряного і водного середовища, скорочення числа працюючих у шкідливих і тяжких умовах праці, поліпшення умов праці жінок, підвищення рівня технічної естетики, поліпшення санітарно-побутового обслуговування працюючих, ліквідацію шкідливих і небезпечних виробничих чинників на галузевих об'єктах.

При розробці комплексних планів вказується термін виконання, вартість робіт і відповідальні особи, а також результати, що очікуються від їх впровадження.

Довготривале планування дає можливість розробляти і впроваджувати заходи, спрямовані на підвищення рівня безпеки праці на всіх технологічних ділянках

навчальних закладів. Основою для розробки комплексних планів у навчальних закладах має стати аналіз виробничого травматизму, професійної захворюваності, та умов праці. Такий аналіз розробляється на підставі актів про нещасні випадки, лікарняних листів про тимчасову втрату непрацездатності. Важлива паспортизація умов праці, перелік небезпечних та шкідливих виробничих чинників та даних санітарно-технічних паспортів галузевих об'єктів.

Всю інформацію, необхідну для СУОПГ, умовно можна поділити на нормативну і пізнавальну (обізнаність, поінформованість). Нормативна інформація дає уяву про необхідний стан об'єкту, а пізнавальна дає характеристику його дійсного стану.

Нормативна інформація є досить стійкою, тобто такою, що відображає всі параметри і норми виробничого середовища згідно чинного законодавства за відповідний період часу для керованого об'єкту, а пізнавальна постійно змінюється.

Діяльність керівника будь-якого структурного підрозділу з охорони праці є нормативною тому, що вона регламентується рішеннями різних державних і урядових органів.

До нормативної інформації з охорони праці належать, перш за все, норми права. Вони встановлюються державними органами і спрямовуються на запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням та на поліпшення умов праці.

Норми права виражають волю держави, що ґрунтується на об'єктивних законах природи та суспільства, вносять в суспільні виробничі відношення необхідний порядок, визначають і регламентують поведінку людей, що спонукає їх до ефективної та продуктивної діяльності.

Усі законодавчі акти, що визначають вимоги щодо попередження травматизму і професійних захворювань, утворюють один з розділів трудового права розділ охорони праці.

Усі правові норми, що регламентують діяльність у сфері технічної безпеки, забезпечують проведення єдиної загальнодержавної політики з найважливіших питань охорони праці та оперативно відображають вимоги законів.

Норми з охорони праці умовно можна поділити на дві групи.

До першої групи належать технічні норми, що визначають взаємовідносини людини з предметами та знаряддями праці. Вони є найбільш точними і однозначними.

До другої групи належать правові норми, що регламентують діяння та поведінку людини в умовах виробництва і, на відміну від технічних, є більш абстрактними.

Правові норми з охорони праці розробляються і затверджуються вищими державними органами. Ці документи є нормативними і обов'язковими для виконання всіма галузевими об'єктами господарювання.

До пізнавальної інформації з охорони праці належать чинники виробничого середовища, що дають можливість визначити ступінь їх відповідності нормативам.

Якщо відхилення з деяких питань охорони праці має місце у галузевих організаціях, то пізнавальна інформація є підставою для корекції та приведення їх до нормативних значень шляхом розробки комплексу ефективних заходів. Тому ця інформація має бути своєчасною, достовірною і виражатися у тих самих одиницях, що і нормативна.

Сьогодні чітко визначена система збору, зберігання, передавання та використання інформації, а саме, про:

1. Рівень виробничого травматизму, загальних і професійних захворювань;
2. Стан санітарно-побутового забезпечення працюючих;
3. Рівень механізації та автоматизації виробничих процесів;
4. Стан будівель, споруд, обладнання, території;
5. Рівень організації праці, режим праці і відпочинку;
6. Рівень кваліфікації персоналу, стан трудової і виробничої дисципліни.

Джерелом пізнавальної інформації про стан охорони праці на галузевих об'єктах є: акти комплексних обстежень і перевірок, акти про нещасні випадки і професійні захворювання, приписи органів державного нагляду, акти розслідування аварій, пожеж і ін.

Відповідно до діючих в умовах галузі положень, керівники встановлюють єдиний порядок роботи з охорони праці в структурних підрозділах, здійснюють оперативний контроль за станом охорони праці. З цією метою на оперативних нарадах заслуховуються звіти про виконання заходів з охорони праці, про нещасні випадки, які мали місце за минулий період, і розробляються запобіжні заходи. Керівники галузевих підрозділів раз на місяць розглядають стан охорони праці в одному або декількох структурних підрозділах, заслуховують звіти начальників дільниць і головних спеціалістів про проведену з охорони праці роботу і вживають оперативні заходи щодо усунення виявлених недоліків і створення на об'єкті безпечних умов праці.

Керівники галузевих об'єктів здійснюють безпосереднє керівництво роботою з охорони праці у підвідомчих дільницях. Згідно графіка вони раз на місяць перевіряють стан техніки безпеки, санітарні умови, пожежну безпеку. Результати таких перевірок оформляють розпорядженнями і наказами, де вказано конкретні строки виконання і відповідальні за це особи.

Служба охорони праці галузевих об'єктів здійснює оперативне і методичне керівництво роботами з охорони праці, заслуховує звіти структурних підрозділів про стан охорони праці і, при необхідності, вносить пропозиції керівнику організації про притягнення до дисциплінарної відповідальності винних у порушенні нормативних та законодавчих актів.

При виявленні грубих порушень правил та норм з охорони праці працівники служби вживають заходів щодо їх оперативного усунення або призупинення робіт на окремих дільницях, якщо це загрожує здоров'ю або життю працівників.

Служба охорони праці галузевих об'єктів має право не допускати до роботи тих, хто грубо порушує правила техніки безпеки та виробничі санітарні норми.

До обов'язків служби охорони праці входять: цільові і комплексні перевірки стану охорони праці в структурних підрозділах, організація перевірки технічного стану машин і механізмів, організація щодо забезпечення технічними засобами безпеки, забезпечення своєчасного складання паспортів санітарного і технічного стану робочих місць; контроль за виконанням профілактичних робіт з охорони праці і заходів визначених органами державного нагляду. Працівники служби охорони праці можуть надсилати приписи обов'язкові для виконання в структурних підрозділах і через керівника організації притягати інших осіб, що порушили правила і норми з охорони праці, до відповідальності.

Безпосереднє керівництво всіма роботами з охорони праці в структурних підрозділах покладається на їх керівників. Керівники структурних підрозділів проводять аналіз безпеки виробничого обладнання, технологічних процесів і вживають заходів щодо підвищення рівня безпеки в умовах виробництва.

Вони проводять перевірку дотримання стандартів, правил техніки безпеки і норм виробничої санітарії на всіх дільницях, при необхідності вживають заходів дисциплінарного впливу та здійснюють організацію навчання.

Система навчання нормам і правилам з охорони праці на підприємствах галузі включає такі заходи:

1. Проведення всіх видів інструктажів з техніки безпеки, виробничої санітарії і протипожежної охорони;

2. Розробку і видачу працівникам інструкцій з техніки безпеки, що встановлюють порядок виконання робіт і правила поведіння у виробничих приміщеннях і на територіях галузевих організацій.

3. Навчання нормам і правилам охорони праці на спеціальних курсах, атестацію і переатестацію інженерно-технічних працівників і робітників, зайнятих на роботах з підвищеною небезпекою.

Управління охороною праці (УОП) умовно має три основних центри, які саме і здійснюють комплексне управління охороною праці, це:

- держава (Кабінет Міністрів України; галузеві Міністерства; державні наглядові органи; органи виконавчої влади та самоврядування);

- роботодавці (власники підприємств чи уповноважені ними особи; керівники структурних підрозділів та служби охорони праці підприємств);

- працівники (трудові колективи підприємств; профспілки; уповноважені трудових колективів; комісії з охорони праці підприємств).

В усіх трьох вищезгаданих центрах (держава, роботодавці та працівники) управління охороною праці може здійснюватися на декількох рівнях, а саме:

- загальнодержавному (національному) рівні;

- регіональному рівні;

- галузевому рівні;

- виробничому рівні (рівень підприємства).

На загальнодержавному рівні управління охороною праці здійснює:

- Кабінет Міністрів України;

- спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з нагляду за охороною праці (до 09.12.2010 р.- Держгірпромнагляд, функції якого Указом Президента України від 09.12.2010 покладено на Державну службу гірничого нагляду та промислової безпеки України та Державну інспекцію техногенної безпеки України);

- Генеральна Прокуратура;

- ФССНВ;

- Спілка промисловців та підприємців України;

- Центральні всеукраїнські органи об'єднань профспілок тощо.

На регіональному рівні:

- Рада міністрів Автономної республіки Крим;
- місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування;
- територіальні підрозділи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з нагляду за охороною праці;
- регіональні органи об'єднань профспілок;
- регіональні органи об'єднань роботодавців (промисловців і підприємців) тощо.

На галузевому рівні:

- галузеві міністерства: Міністерство охорони здоров'я (МОЗ), Міністерство соціальної політики, Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій (МНС), Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, та інші міністерства;

- Державна архітектурно-будівельна інспекція України;
- Центральні органи об'єднань профспілок у галузі;
- Центральні органи об'єднань роботодавців (промисловців і підприємців) у галузі;
- Центральні органи виконавчої влади тощо.

На виробничому рівні:

- роботодавець чи уповноважена ним особа;
- служба охорони праці підприємства; керівники відповідних структурних підрозділів і служб підприємства тощо.

На початок лекції.

3. Політика в галузі охорони праці.

Державне управління суспільним виробництвом – це свідоме регулювання державою суспільного виробництва з метою підвищення його ефективності та задоволення матеріальних, духовних і культурних потреб громадян.

Державне управління суспільним виробництвом поділяється на галузеве та територіальне.

Галузеве управління спрямовується на вирішення основного завдання галузі – задоволення потреб економіки в окремих видах продукції, робіт і послуг.

Територіальне управління – це управління, яке визначається політичним та адміністративно-територіальним устроєм країни і спрямоване на успішне виконання відповідних функцій даної території країни, в першу чергу, на створення необхідних умов для всебічного та ефективного розвитку територіальних складових національної економіки.

Територіальне управління може здійснюватися на загальнодержавному (національному) та регіональному (місцевому) рівнях. Регіональний рівень – це, в першу чергу, Автономна республіка Крим, області, адміністративні райони, а також міста Київ та Севастополь, місцевий рівень – це міста, селища, села, адміністративні райони в містах обласного підпорядкування.

З метою забезпечення виконання вимог законів і нормативно-правових актів із охорони праці, виявлення відхилень від них із метою вживання відповідних заходів до їх усунення, в Україні створена система державного нагляду та контролю з цих питань.

Державний нагляд - діяльність відповідних уповноважених органів і посадових осіб (державних інспекторів, державних санітарних лікарів та ін.), спрямована на забезпечення виконання органами виконавчої влади, суб'єктами господарювання та працівниками вимог законів та інших нормативно-правових актів із охорони праці.

Державний нагляд за додержанням законів та інших нормативно-правових актів із охорони праці відповідно до Закону «Про охорону праці» здійснюють:

- спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з нагляду за охороною праці (Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України);

- спеціально уповноважений державний орган із питань гігієни праці (Державна санітарно-епідеміологічна служба України);

- спеціально уповноважений державний орган із питань радіаційної безпеки (Державна інспекція ядерного регулювання України);

- спеціально уповноважений державний орган із питань пожежної безпеки (Державний департамент пожежної безпеки (Держпожбезпеки) - урядовий орган державного нагляду у сфері пожежної безпеки, що діє у складі МНС).

Органи державного нагляду за охороною праці не залежать від будь-яких господарських органів, суб'єктів підприємництва, об'єднань громадян, політичних формувань, місцевих державних адміністрацій й органів місцевого самоврядування, їм не підзвітні і не підконтрольні.

Діяльність органів державного нагляду за охороною праці регулюється законами України «Про охорону праці», «Про використання ядерної енергії і радіаційну безпеку», «Про пожежну безпеку», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», іншими нормативно-правовими актами та положеннями про ці органи, що затверджуються Президентом України або Кабінетом Міністрів України.

Вищий нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів про охорону праці здійснюється Генеральним прокурором України та підпорядкованими йому прокурорами.

Громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці здійснюють професійні спілки, їх об'єднання в особі своїх виборних органів і представників.

На початок лекції.

4. Служби охорони праці місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Управління охороною праці в країні поділяється на рівні:

- ◆ загальнодержавний;
- ◆ регіональний (обласний, районний, міський, районний у місті, селищі, селі);

- ◆ галузевий;
- ◆ виробничий (рівень підприємств).

Державне управління охороною праці здійснюють:

- Кабінет Міністрів України;
- Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України (Держгірпромнагляд України);
- міністерства та інші центральні органи державної виконавчої влади;
- місцева державна адміністрація, органи місцевого самоврядування.

Кабінет Міністрів України:

- ◆ забезпечує реалізацію державної політики в галузі охорони праці;
- ◆ подає на затвердження Верховної Ради України загальнодержавну програму поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища;
- ◆ спрямовує і координує діяльність міністерств, інших центральних органів виконавчої влади щодо створення безпечних і здорових умов праці та нагляду за охороною праці;
- ◆ запроваджує єдину державну статистичну звітність з питань охорони праці.

З метою координації діяльності органів державного управління охороною праці створюється Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення, яку очолює віце-прем'єр-міністр України.

Державний нагляд за додержанням законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці здійснюють:

- Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України (Держгірпромнагляд України);
- спеціально уповноважений державний орган з питань радіаційної безпеки;
- спеціально уповноважений державний орган з питань пожежної безпеки;
- спеціально уповноважений державний орган з питань гігієни праці.

Органи державного нагляду за охороною праці не залежать від будь-яких господарських органів, суб'єктів підприємництва, об'єднань громадян, політичних формувань, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, їм не підзвітні й не підконтрольні.

Діяльність органів державного нагляду за охороною праці регулюється Законами України «Про охорону праці», «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», «Про пожежну безпеку», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», іншими нормативно-правовими актами та положеннями про ці органи.

Управління охороною праці на регіональному рівні (УОПРР) забезпечують органи управління адміністративно-територіальних одиниць, які на підставі чинних нормативно-правових актів здійснюють цілеспрямовану, планомірну діяльність у сфері охорони праці з метою забезпечення здоров'я та працездатності працівників підприємств, установ та організацій на підпорядкованій їм території.

Основні принципи функціонування УОПРР :

- здійснення державної політики в галузі охорони праці, в першу чергу, це забезпечення пріоритету життя та здоров'я працюючих, повної відповідальності

керівників підприємств, установ та організацій за створення безпечних умов праці, запобігання травматизму, профзахворювань, аварій та пожеж, забезпечення гарантій прав працюючих на охорону праці;

- координація діяльності всіх суб'єктів управління з метою виконання поставлених завдань і заходів щодо створення здорових та безпечних умов праці;

- додержання чіткої виконавчої дисципліни представниками державної влади та керівниками підприємств, установ та організацій, трудової та технологічної дисципліни працівниками підприємств;

- забезпечення нерозривного зв'язку між процесами виробничої і управлінської діяльності та застосуванням і впровадженням засобів та заходів щодо підвищення рівня безпеки та покращення умов праці і виробничого середовища;

- економічна зацікавленість як власників підприємств, так і працюючих на них, у підвищенні рівня безпеки та поліпшенні умов праці.

Об'єктом управління охороною праці на регіональному рівні є діяльність роботодавців, керівників підприємств, установ та організацій, їх працівників, контролюючих та наглядових органів, органів соціального страхування щодо забезпечення на підприємствах, установах та організаціях вимог нормативно-правових актів з охорони праці, виявлення ризиків і запобігання від нещасних випадків, професійних захворювань, аварій та пожеж.

Управління охороною праці на регіональному рівні здійснюють (ст. 41 «Закону України з охорони праці»):

- Автономна Республіка Крим – Рада міністрів;

- по області – обласна державна адміністрація;

- в районах – районні державні адміністрації;

- в містах, селищах та селах – виконавчі органи (комітети) відповідних рад.

Відповідальними керівниками органів управління охороною праці є:

- Автономна Республіка Крим – Голова Ради міністрів;

- на рівні області – Голова обласної державної адміністрації;

- на рівні району – Голова районної державної адміністрації;

- на рівні міста, селища, села – Голова відповідного виконавчого органу (комітету) ради.

Функціонування регіональних систем управління охороною праці (РСУОП) забезпечується за рахунок створення комплексу наступних підсистем:

- нормативно-правової;

- організаційно-управлінської;

- фінансово-економічної;

- матеріально-технічної;

- інформаційної;

- кадрової;

- наукової.

У першу чергу, функціонування РСУОП вимагає: - створення (придбання) нормативно-правових актів та методичних матеріалів з охорони праці; - вдоскона-

лення існуючих та розробки нових нормативно-правових актів та методичних матеріалів.

- оцінку відповідності діяльності посадових осіб і працівників вимогам нормативно-правових актів з охорони праці; - вжиття відповідних заходів щодо порушників нормативно-правових актів.

На початок лекції.

Корисні посилання:

1. Навіщо підприємствам служба з охорони праці.

[Video\Zachem_OT.mp4](#)

2. СУОП на малому підприємстві.

[Video\SUOT na malom predpr stat.pdf](#)

3. Типове положення про службу охорони праці.

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1526-04>

4. Служба охорони праці.

<http://www.hrliga.com/index.php?module=news&op=view&id=9603>

5. OHSAS 18001:2007.

http://uk.m.wikipedia.org/wiki/OHSAS_18001:2007

6. Консультаційно-методичний центр з сертифікації в системах ISO.

<http://www.iso.kiev.ua/page/29.html>

На початок лекції.

Заключна частина

доцент кафедри «БЖД та ОП» _____ Гунченко О.М.

(ініціали, прізвище)